דרך ערך מהלכה למעשה בגן – חודש אדר

הפעילויות המוצעות מיועדות לגיל הצעיר (גילאי גן – כיתה ב) **אך לא כל פעילות מתאימה לכל גיל.** עליכם להפעיל שיקול דעת פדגוגי מתוך היכרות עם הילדים והקהילה לגבי מידת ההתאמה של פעילות זו או אחרת.

גבורה טייק 2

גיבורים, גיבורות וגבורה מעסיקים את הילדים לאורך תקופת הילדות המוקדמת וניתן לעסוק בהיבטים השונים של ערך הגבורה יותר מפעם אחת במהלך שנת הלימודים. בחודש כסלו הצענו מספר פעילויות בנושא הגבורה והן מתאימות גם לחודש אדר.

אסתר המלכה היא גיבורת המגילה- היא גם גיבורת על!

בדרך כלל כאשר אנחנו מדברים על גבורתה של אסתר בסיפור המגילה, אנו מתכוונים לחלק בעלילה שבו היא מחליטה לגלות את זהותה היהודית ולנצל את מעמדה להתחנן על נפשה ועל עמה. כמו גיבורות העל בסרטים, זהותה הסודית של אסתר פורצת החוצה וגורמת לתפנית בעלילה. בואו נלך צעד אחורה בסיפור. האם גבורתה וכוחה של אסתר באים לידי ביטוי כבר במחצית הראשונה של הסיפור? אנחנו פוגשים את אסתר בפעם הראשונה בפרק ב. כבר בשלב זה אנחנו רואים את כוחה של אסתר – היא מצליחה לשמור על סוד זהותה. אפילו אם אסתר המלכה לא הייתה מתמידה בהסתרת זהותה בארמון אחשוורוש על אף הקושי שבדבר, סוף הסיפור היה שונה לגמרי. כוכה תמונה בהתמדה ולא רק בסודיות. אסתר המלכה מעוררת השראה - כמה מתאים לספר את סיפורה בחודש שבו חל יום האישה הבינלאומי! אפשר ללמוד על גיבורות ישראל נוספות ב"**גלריית הגיבורות**" של תל"י .

- **הקשיבו לשיר** מלכת אסתר מלכתי. (השיר בעברית ואח"כ באנגלית. המנגינה מוכרת לכולם והמילים בעברית קלות להבנה).
- **מה עבר לה בראש?** אסתר חיה בארמון המלך במשך שנה שלמה! אפשר לשוחח עם הילדים על מה לדעתם היא חשבה בתקופה זו? האם היה לה קשה להסתיר את יהדותה? מה נדרש כדי לשמור על סוד?
- **לעזוב!** הסתרת הזהות אפשרה לאסתר לנווט בפוליטיקה הפנימית של הארמון הוא להציל את העם היהודי מלכה אחרת, אלזה, בסרט לשבור את הקרח, הסתירה גם היא מרכיב חשוב מאוד בזהותה. אפשר להקשיב לשיר לעזוב! מהסרט ולשאול את הילדים אם הם מוצאים מיון בין אלזה ואסתר המלכה? אם שתי המלכות היו נפגשות על מה לדעתכן הן היו משוחחות?

- **סודות סודות** בסיפור מגילת אסתר שמירת הסוד הייתה חיונית, אבל יש מקרים שבהם שמירת סוד עלולה להוליד מצבים לא רצויים. אפשר לשוחח עם הילדים על מצבים שבהם שמירת סוד היא נכונה ומיטיבה ועל מצבים שבהם חשוב לשתף מישהו אחר בסוד.

עוד בנושא גיבורים וגיבורי על

רבים הילדים שמתחפשים לגיבורי על. אנו מציעים 3 נקודות התייחסות לגיבורי העל, שכל אחת מהן יכולה להוות נושא חקר מעניין:

יש גיבורי על הקשורים לחיות (עכביש, עטלף, צב, נמלה, פנתר וכד')

יש גיבורי על עם יכולות על אנושיות (סופרמן, סופרוומן, וונדרוומן וכד')

וכל גיבורי העל מפעילים את כוחותיהם כדי לעזור לזולת, גם אם אינם מקבלים על כך הכרה או תודה. כאשר ממקדים את הילדים בערך העזרה לזולת כחלק מהותי מהגבורה אפשר לזהות יחד איתם את גיבורים יומיומיים בסביבתם וגם את הגיבור שבתוכם.

- **תערוכה בספרייה -** אפשר לבקש מהילדים להביא ספרים, תמונות וחפצים שקשורים לגיבורי העל האהובים עליהם. דרך התערוכה אפשר לשוחח על המצבים בהם הגיבורים פועלים ומהם כוחות העל שלהם. אפשר גם לבקש מהילדים לחשוב על בעיות שהם היו רוצים לפתור, כוח מיוחד שהם היו רוצים לקבל ומה היו עושים איתו. לפעמים מגלים שיש דרכים נוספות לפתור בעיות ולא תמיד צריכים כוחות על.
- **המדע מאחורי גיבורי העל** - לכוחות העל יש גם היבט מדעי: היכולת לעוף, מהירות או כוח יוצאי דופן , היכולות לשחות מתחת למים או יכולת ההסוואה. הילדים יכולים לבחור בגיבור על שהם אוהבים במיוחד ולערוך מחקר קטן על כוחות העל שלו ולהוסיף פעילויות ביצירה או בניסוי פשוט.
- **גיבור על שלי/שלנו** - לקראת סיום המפגש עם גיבורי העל, הילדים יכולים להמציא גיבור על משלהם וגם לשוחח על כוחות על שהיו מבקשים לגיבורי סיפור המגילה כדי לסייע להם!

אל תלכו! יש עוד ....

רבי אומר: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו.

יש קנקן חדש מלא ישן, וישן אפילו חדש אין בו מסכת אבות, ד,כ

"כִּי אִם–הַחֲרֵשׁ תַּחֲרִישִׁי, בָּעֵת הַזֹּאת––רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמוֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאַתְּ וּבֵית–אָבִיךְ תֹּאבֵדוּ; וּמִי יוֹדֵעַ––אִם–לְעֵת כָּזֹאת, הִגַּעַתְּ לַמַّלְכוּת... וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי, אָבָדְתִּי..." (פרק ד' פסוק י"ד)

"וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת ... "(פרק ה', פסוק א')

בפסוקים הללו מהמגילה אנו מגלים את ההסתר, את תכונותיה של אסתר שלא היו גלויות עד כה. החל מפרק ד' במגילה אסתר בולטת במנהיגותה ובחוכמתה, באומץ ליבה ובאחריות שהיא מרגישה כלפי עמה. יופייה עוזר לה, אבל הוא איננו עיקר מהותה. **המסכה והתחפושת בפורים הן המראה החיצוני— הקנקן.** המשנה ממסכת אבות מזמינה אותנו לדון במושגים מהותיים הקשורים לעיצוב אישיות שלמה, מקבלת ומכילה.

לעיון בחוברת על המשנה מתכנית "פרקי אבות על ברכי גננות ומורות"

לשיר "אל תסתכל בקנקן"

שמחה ואושר

עִיגוּלִי שִׂמְחָה/ דָּסִי רַבִּינוֹבִיץ'

לְכָל אָדָם יֵשׁ עִיגוּל בַּלֵּב, עִיגוּל הַשִּׂמְחָה.
לִפְעָמִים הָעִיגוּל קָטָן, אַךְ הוּא יָכוֹל לִגְדוֹל, לִגְדוֹל, וְלִגְדוֹל
וּכְשֶׁעִיגוּל הַשִּׂמְחָה גָּדוֹל,
הוּא שׁוֹלֵחַ עִיגוּלִים קְטַנִּים לִמְקוֹמוֹת נִסְתָּרִים בַּגּוּף,
מְקוֹמוֹת שֶׁלִּפְעָמִים כּוֹאֲבִים.
וּכְכֹל שֶׁיֵּשׁ יוֹתֵר עִיגוּלִים קְטַנִּים, פָּחוֹת מְקוֹמוֹת כּוֹאֲבִים.
יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁעִיגוּל הַשִּׂמְחָה שֶׁלָּהֶם קָטָן,
וְצָרִיךְ לַעֲזוֹר לוֹ לִגְדוֹל
וַדַּאי שׁוֹאֲלִים אַתֶּם אֵיךְ?
כָּל אֶחָד מֵאִיתָּנוּ יַחְשׁוֹב עַל דֶּרֶךְ-
אֶפְשָׁר לְהָבִיא לוֹ סוּכָּרִיָּה,
לָתֵת לוֹ פֶּרַח, לַשִּׁיר לוֹ שִׁיר, לְצַיֵּר לוֹ צִיּוּר,
אוֹ אֲפִילוּ לוֹמַר לוֹ:
מָה שְׁלוֹמְךָ הַיּוֹם?
וַהֲכִי חָשׁוּב לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּכֵיף,
בְּשִׂמְחָה, מִכָּל הַלֵּב.

השימוש בשיר באדיבותה של משפחת רבינוביץ'

ההתמקדות בערך השמחה משרתת מספר מטרות במישור האישי והבין אישי:

- לפתח אצל הילדים את המודעות לרגש השמחה ולזהותו בתוכם.
- לאפשר לילדים לבטא שמחה טבעית באופנים שונים.
- לחשוף את הילדים לאירועים משמחים בסביבתם הקרובה.
- לטעת בצוות הגן, בילדים ובהורים את היכולת להעניק שמחה, ל"שמח" את האחר.

האושר הוא הרגש החיובי האולטימטיבי, הקשור בשמחה, בהנאה ובסיפוק. האושר מתאפיין בהרגשה חזקה של שמחת חיים ומלווה בתחושות פנימיות של התלהבות , רוגע או תקווה ובסימנים חיצוניים כמו חיוך או צחוק.
ככל שאנחנו מאושרים יותר, כך אנחנו מצליחים יותר. כאשר אנו נמצאים בחשיבה חיובית, המוח שלנו הופך להיות יותר מעורב, יצירתי, אנרגטי, גמיש ופורה בעבודה. מתברר גם שאנחנו יכולים ללמד את הילדים שלנו איך להיות מאושרים על ידי עידוד הרגלים מסוימים: **הכרת הטוב, טוב לב ויצירתיות או מתן הזדמנויות רבות להיות יצירתיים.**
כל אלו שזורים בערכי התרבות היהודית ולאורך השנה יש הזדמנויות רבות לעודד את ההרגלים הללו. **בחודש אדר ניתן להפנות אליהם זרקור.**

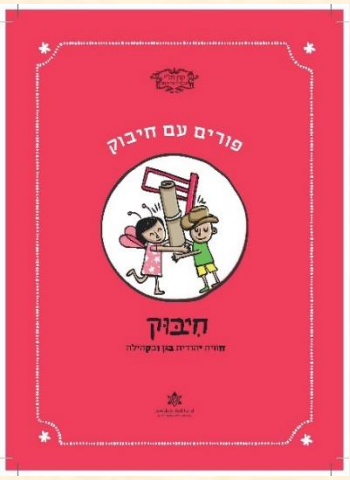

לחוברת קטנה המוקדשת כולה לנושא השמחה בחודש אדר אפשר לשלוח את החוברת הביתה!

לוח השנה העברי מספק לנו הזדמנויות רבות לשמוח. לכל החגים יש דבר משותף כולם הם זמני שמחה שממלאים אותנו באנרגיה חדשה. החג השמח ביותר הוא כמובן פורים. אפשר להיזכר יחד עם הילדים בשמחות שהם חוו עם חבריהם ועם בני המשפחה שלהם. **אפשר ליצור סמליל שמחה ולהדביק אותו במקום המתאים בלוח תל"י (בחגים ובאירועים אחרים כמו ימי הולדת).**

גם אנחנו יכולים לעשות דברים משמחים בחיי הגן או הכיתה - בטקס הבדלה
שעורכים בגן, אפשר לייחד זמן שבו יספרו הילדים על משהו שמח שקרה להם בשבת ומשהו שמח שהם רוצים שיקרה להם עד ההבדלה בשבוע הבא. יש הנוהגים להסתכל לתוך כוס היין ולצחוק או לטבול את הזרת ביין ולשים את טיפת היין מאחורי האוזן סגולה לשמיעת דברים משמחים כל השבוע. אפשר לשלב בטקס את המשפט מהמגילה: "ליהודים הייתה אורה ושמחה כן תהי לנו".

- **לתעד בתמונה ובמשפטים** ספורים רגעים שמחים של הילדים ושל הצוות ולייחד להם מקום בכיתה לתצוגה מתחלפת.
- **"אותי זה מצחיק"** להכין מרכז פעילות שאליו יביאו הילדים, ההורים והגננות דברים משמחים או מצחיקים כגון קריקטורות, קומיקס, תצלומים מעיתונים ובדיחות.
- **"אני שמח כש..."** לדבר עם הילדים על הדברים או המצבים שמשמחים אותם. בסיום היום כל ילד יכול לשתף את הקבוצה במשהו ששימח אותו במהלך היום.
- **להכין שירון** של שירים שמחים על פי בחירת הילדים ולשיר אותם בכל יום או בכל שבוע ולא רק בחודש אדר.
- **לערוך חגיגת לימוד** עם סיום נושא לימודי כדי לבטא את שמחת הלימוד. החגיגה יכולה להיות תערוכה של תוצרי הלמידה, והילדים יספרו מה הם למדו ועשו.

כולנו יכולים לשמח אחרים ולהיות טובי לב אחד כלפי השני -

- להשכין שלום בסביבות חיינו.
- להקים "בנק שמחה", ובו כל אחד מפקיד פעילות, אמירה או מחשבה משמחת שהוא יכול לתת לחבריו.
- לשמח ילד/ה חולה שנעדר מהגן או מבית הספר.
- להזמין לכיתה ליצן רפואי ולראיין אותו על עבודתו.
- להשתתף בשוק קח תן.
- להכין "קופונים של שמחה" לבני המשפחה שיש בהם משהו שישמח אותם ואז לתת אותם זה לזה.
- קבוצת הילדים, משפחות הגן, צוות הגן או כולם יחד יכולים להצטרף לארגון שמשמח אחרים. הנה מספר הצעות: הארגון "מלאכי יום הולדת" עורך מסיבת יום הולדת לילדים שהוריהם אינם יכולים לעשות זאת. באתר של "רוח טובה" ו "יום מעשים טובים" מגוון אפשרויות להתנדב ולשמח את הזולת. באתר "לקט" אפשר להתנדב או לתרום לבנק מזון שאוסף ומחלק מחדש עודפי מזון לטובת אוכלוסיית הנזקקים בישראל.

יום מעשים טובים

איזהו עשיר? השמח בחלקו בתוכנית **פרקי אבות על ברכי גננות, בהוצאת קרן תל"י**, יש הצעות ללימוד המשנה ולפעילויות בהקשר שלה, **כמו גם לחן חדש למשנה שמתאים מאוד לחג פורים!**

[לעיון בחוברת על המשנה מתכנית "פרקי אבות על ברכי גננות ומורות"]

[לשיר "איזהו חכם"]

חקר סמלים ומנהגים

מגילת אסתר היא המגילה היחידה בה אנו מוצאים איורים. אפשר למצוא תמונות של מגילות מתקופות שונות וממקומות שונים ולעיין בהן יחד עם הילדים תוך שימת לב לצורות השונות שבהן בחרו לעטר את המגילה ולייצוגים השונים של הדמויות והמקומות במגילה.

מנהג "להכות" את המן בעת קריאת המגילה במהלך הדורות התפתחו רעשנים , בהם משתמשים הילדים בעת הכאת המן . מקור המנהג הוא בדברי הירושלמי "רב כי הוי מטי להמן בפורים אמר ארור המן ארורים בניו, לקיים מה שנאמר ושם רשעים ירקב". בזמנים שונים ובמקומות שונים בעולם היהודי יצרו רעשנים. ניתן ללמוד עליהם, להתבונן בתמונות ולהתנסות בהכנת רעשנים מחומרים שונים שמשמיעים קולות שונים. זו גם הזדמנות לפתוח בחקר קולות וצלילים!

את המן "אוכלים" בכל מיני צורות וטעמים: **המנטאשן (אזני המן)** שמקורם בגרמניה ושהיו לנחלת הכלל, **קרעפלעך (כיסונים)**, **פולאריס (שמסמלים את הרגל של המן), ופאזאולוס (שמסמלים את אוזניו).** המעדנים האלה מוזכרים בהרבה שירי עם, גם השיר "האפ, מיינע המנטאשן" ביידיש (אזני ההמן שלי) המספר על הגב' יכנע דבושה האוהבת לאפות במיוחד אוזני המן. היא קונה קמח אך בשק יש חורים, וכשמתחיל לרדת גשם על הקמח שנשפך - אוי, אוי, אוי! היא מגיעה הביתה ומגלה שאין לה דבש או פרג. בכל זאת היא אופה ומביאה לחמותה אוזני המן מקולקלות! באתר שירי עם יהודיים תמצאו מידע וסרטונים של שירי פורים מרחבי העולם היהודי.

יהודי מרוקו נוהגים להכין לחם מיוחד ובו שתי ביצים קשות. הלחם נקרא "עיני המן". לחם זה הוא אחד המאכלים במשלוחי המנות איש לרעהו. יהודי אשכנז נהגו לאפות חלה מיוחדת בצורת שושנה לכבוד החג, סמל לפיוט "שושנת יעקב" ששרים אחרי קריאת המגילה. אפשר לחקור את מאכלי החג של המשפחות בגן, לאסוף מתכונים, להכין וליהנות! **אפשר גם להמציא עם הילדים מאכל חדש לכבוד החג.**

ממלכת אסתר ועד שבת המלכה

עבור ילדים צעירים ארמונות ומלכים הם עולם אגדי קסום שמתחיל ב "היה הייתה פעם, בארץ רחוקה ממלכה..." ומסתיים בסוף טוב. לכן, עוד לפני שמתחילים לספר את סיפור המגילה יש לרוב הילדים תסריט אגדי של מושג המלוכה. ארמונות ומלכים מהדהדים לילדים בסיפורי החגים, בסיפורי המקרא, באגדות וסיפורי ילדים ובסרטים. כולנו רוצים להיות מלך או מלכה ולו רק ליום אחד בגלל העושר והאושר ומנעמי השלטון. על הבסיס הזה כדאי לפתח את השיח על הצדדים הנוספים של המלוכה הדאגה והאחריות כלפי העם והתכונות האישיות הנדרשות ממלך וממלכה.

כל שבת היא הזדמנות לדבר על ארמון ומלוכה. הרב אברהם יהושע השל אמר שהשבת היא ארמון בתוך הזמן, ובממלכת הזמן ימצא כל אדם את מקומו. אין המדובר בתאריך בלוח השנה, אלא באווירה רוחנית ייחודית. הארמון ובגדי המלוכה, שבהם שיחקו הילדים בפורים, יכולים להיות חלק ממשחק סביב שבת מדי יום ששי. שירו של חיים נחמן ביאליק שבת המלכה יכול אף הוא להוות השראה להתייחסות לרבדים השונים של המושג מלכות בהקשר של שבת.

אפשר גם לשלב סיפורים על מלכים טובים ורעים. הספר **המלך צב צב** מאת ד"ר סוס הוא דוגמה למי שרוצה להגיע לשלטון על ידי רמיסת הנתינים, למלוך מעל גבם של כל צבי הממלכה, ואפשר לקרוא אותו כמשל לקריסת שלטון עריצות. לעומתו, הספר **הנמר של שלמה המלך** מאת שלומית כהן אסיף הוא דוגמה למלך רגיש שביקש ללמוד לדבר בשפת החיות וביום הכתרתו כל חיה נתנה לו מתנה אישית ושלמה היה לחכם באדם.

כל אחד ואחת מאתנו יכולים להרגיש מלך או מלכה. עם קשר הדוק ואמיץ למי שאנחנו באמת אנחנו יכולים להרגיש כמלכים ומלכות ואז "נלבש מלכות" ונקרין אותה כלפי חוץ. להיות מלך או מלכה, משמעו לכבד את עצמנו, לאהוב את מי שאנו, להסתכל בגאווה קדימה ולא לתת לתחושות שליליות לעצור בעדנו.